

GENÇLİKTE AİLE BİLİNCİ OLUŞTURMA : AİLE SOHBETLERİ PROJESİ¹

Şükrü CAN*

* AKABE Derneği Yönetim Kurulu Başkanı, sukrucan68@gmail.com

İlk insan Adem (a.s.)den beri, insanlık birbirinin kalbini paylaşır. Sevginin tarihi, ilk insanın tarihi kadar eskidir. Aynı saptamayı huzurlu evliliğin tarihinde de görmek mümkündür. Çünkü insan yaratıldığı günden buyana aciz ve yetersiz yönleri devam etmektedir. İnsan içindeki boşluğu doldurmak daima bir arayış içerisinde olmuştur (Başaran, Ethem, 24-29). Bu büyük arayışında yanında bir hayat arkadaşının var olmasını arzulamıştır. Nitekim bu durum Kur'an-ı Kerim'de şu şekilde ifade edilmiştir.

“Sizin için nefislerinizden kendilerine ısıtırsınız diye eşler yaratmış, aranızda bir sevgi ve merhamet koymasın O'nun ayetlerindedir. Şüphesiz ki bunda düşüncecek bir kavim için nice ibretler vardır” (Rum 21).

İnsanlık tarihinin vazgeçilmez bir unsuru olan evlilik kurumu ve bireyin yaşamına kattığı huzur, bazı olumsuz sebepler dolayısıyla günümüzde etkinliğini kaybetmeye başlamıştır. Huzursuz evliliklerin tarihi yenidir. Huzursuzluk, stres, modern 'ev'lerin bir ürünü; evliliği, kalbin mekânından, modern 'ev' ortamına taşıyan modern ideolojinin bir sonucudur (Başaran, 221).

Modern zamanlar, aileye karşı iki yönlü bir sapmanın zamanıdır. Bir yanda '*bireysellik*' üzerine aşırı bir vurguyla, kişiler '*eş*' olmadan, aile hayatı kurmadan yaşamaya yönelmiş; öte yanda '*aile*' hakikati toplum adına çiğnenmiştir. Bireyselliği teşvik eden, zira satılacak ürün ve satın alacak müşteri sayısını bu şekilde çoğaltan kapitalizm, aileyi 'birey' adına törpülemektedir. Sonuçta, öyle ya da böyle, modernler evsizdir, Aile çökmüştür, Batı dünyasının hakim rengi, tek-kişilik evlerdir. Evlenerek sadece aynı mekânı paylaşmış olmaz iki insan; yekdiğerinin kalbini de paylaşır. Haddi zatında iki insanın kalbi, evlerinin mekânından çok daha geniştir (Başaran, 227).

I. Evlenmek mi, Aile Kurmak mı?

En büyük savaşlar nerede oluyor? Irak'ta mı, Filistin'de mi? En büyük incinmeler nerede yaşanıyor? Atılan bir kurşunda mı? Yıkılan bir evin altında kalmakta mı?

En büyük mutluluklar nerede yaşanıyor? İnsanın cenneti neresi? Bir tatil diyarı mı? İşyerlerinde geçirilen zamanlar mı? Sessiz bir orman mı?

İnsanın cenneti ve cehennemi neresi?

Öyle bir yer var ki, insanın hem cenneti, hem cehennemi oluveriyor. En büyük mutlulukların sahnesi olabildiği gibi, bir anda en büyük savaşların meydanı da oluveriyor. Cennetten cehenneme, cehennemden de cennete anlık geçişler oluyor. Anında cennet, anında cehennem kurulabiliyor burada.

Burası, evlilik mekânı. Büyük mutlulukların da, büyük meydan savaşlarının da zemini.

Modern zamanlarda ise evlilikle ilgili pek de iyi haberler duyulmuyor. Kötü bir el cennete el atmış gibi sanki; duvarlarını kirletiyor, eşyalarını kırıyor, düzenini bozuyor.

Evlenen insanlar genelde mutsuz. Evlenir evlenmez aşklarının bittiğinden, kocaları ya da hanımları ile düş kırıklıkları yaşadıklarından şikâyet ediyorlar. Aradıkları şeyleri bulamadıklarından yakınıyorlar. Evliliklerdeki çatışmalar, boşanma oranlarının gittikçe yükselmesi, insanlarda evliliğe karşı bir ürküntü uyandırıyor. İnsanlar evlenmekten korkuyorlar. Evliliğin insanı boğan, özgürlüğünü kısıtlayan taraflarından dem vuruluyor.

Evlenmekten korkan veya evlenmeye karşı olan insanlarla konuşunca görülüyor ki, onlar da mutsuz. Her ne kadar evlilik karşıtı olduklarını söyleseler de, hayatlarında hep bir şeyin eksik olduğunu vurguluyorlar. Ama eksik olan bu şeyin ne olduğunun adını koymakta zorlanıyorlar. Mutlu olacaklarına inansalar, evliliğe karşı olmayacaklar belki de. Ama evlilikte mutlu olmanın garantisi yok.

Modern hayatta evliliğe karşı olan veya evlenmekten korkan öte yandan evli olmamaktan da huzursuz insanlar, bu sefer evlenmeden birlikte yaşamaya sığınıyorlar. Birlikte yaşamak birçok açıdan insana cazip geliyor. Kişiler aralarındaki ilişkide birbirlerine daha az sorumluluk hissediyorlar.

¹ Bu makale, 11-13 Mayıs 2014 tarihinde Eskişehir'de düzenlenen 'Türk Dünyası Sivil Toplum Zirvesi' nde bildiri olarak sunulmuştur.

Kendilerini evlilik bağı ile bağlamak istemiyorlar. Bu sözüm ona özgürleştirici durum öte yandan insanın çok temel bir ihtiyacını karşılayamıyor. Birlikte yaşayan insanlar da mutsuz. Peki o halde insanlar ne istiyorlar? Neyi arıyor ve neyi kuramıyorlar?

II. İnsan Neden Evlenir?

İnsan ilişkiler içinde yaşar. Bir ‘ses’e ihtiyaç duyar. Yaşadıklarının yankı bulacağı bir varlığı arar. “Hayat ne kadar güzel yaratılmış” diye içinden geçen bir cümlenin dahi başka bir varlıkta yankılanmasını arzu eder. Bu düşünce karşındaki insana gitmeli, onun tarafından da yaşanmalı ve sonra tekrar ona dönmelidir. İnsan “Sanki bir duvara konuşuyorum” hissinden muzdarip olur. “Söylediklerimi anladı, önemsemi ve bana döndü” diye hissetmeye ihtiyacı vardır.

Böyle bir ilişki insanın hemcinsleri ile kurulabilir. Kurulmalıdır da. Sevginin, şevkin, umudun, heyecanın paylaşılması ve yankı bulması kadar, gam ve kederlerin de karşılıklı önemsendiği, “Derdin derdimdir” anlayışı ile şekillenmiş bir ilişki, insana bu dünyada güven verir ve bu güvene hepimiz ihtiyaç duyarız. İşte insan bu yüzden nikâhlanır-evlenir ya da nikâhlanabilmeli-evlenebilmelidir. Bireysel ve toplumsal olarak bir ihtiyaç olan evlilik dinimizin en önemli emirlerinden biridir. Sevgili peygamberimiz bu konuda bizlere şöyle sesleniyor.

"Nikâh benim sünnetimdir. Kim benim sünnetimi uygulamazsa benden değildir. Evleniniz, çoğalınız; ben diğer ümmetlere karşı sizin çokluğunuzla iftihar ederim..." (Mace, Nikah1).

O halde evlenebilmek iki insanın birlikte yaşaması ya da birarada bulunması demek değildir. Evlenebilmek bir ilişki biçimi inşa etmektir. Bu ilişkinin temel kaynağı ne olursa ona göre yaşma şekillenir ve anlam kazanır. Nitekim bir hadis-i şeriflerinde peygamber efendimiz şöyle buyurmaktadır.

“Kadın malı, soyu, güzelliği ve dini için olmak üzere dört özelliğinden dolayı nikâhlanır. Sen dini için olanı seç ki huzur bulasın.” (Buhârî, Nikâh 15; Müslim, Radâ 53).

İlişki kurabilmek bir sanattır. Her iki insanın da, evlilik öncesinde yıllar boyu şekillendirdiği belli ilişki biçimleri vardır. Her ikisinin de belleğine kendine özgü davranış kalıpları yerleşmiştir. Sorun her iki tarafın da artık emek sarfederek yeni bir ilişki inşa etme çabasına girip girmemesindedir. Evliliklerde unutulmuş nokta budur. Nikâhtan sonra birlikte yaşamaya başlamakla her şey aslında yeniden başlamaktadır. Evliliğin hem en zor, hem en tatlı tarafı da budur. Efendimiz, en hayırlı ve en iyi Müslüman tarifini yaparken, “eşlerine karşı en iyi olanlardır” şeklinde bir tanımlamaya gitmekle bize şu mesajı vermektedir (Müslim, Birr149). Eğer bir ailede iletişim ve anlaşma olursa toplum da mutlu, huzurlu ve anlayışlı olur.

Ünlü sosyolog Bauman’ın bize ustaca gösterdiği gibi, çeşitli birliktelik biçimleri vardır. Örneğin, işlek bir caddeyi ya da alışveriş merkezini düşünün. Burada insanlar birlikte vardır. Ancak caddedeki yaya hiç kimseyle karşılaşmadan, hiç kimsenin gözüne ilişmeden bir yerden öbür yana gidebilir. Caddede insanlar birbirlerinin yanındadır. Yanyanadırlar. Fakat birbirleriyle birlikte değildirler. Ya da bir istasyon birlikteliğini düşünün. Burada birazdan ayrılacaklarını, herkesin kendi yoluna gideceğini ve ondan sonra da asla buluşamayacaklarını bilen yabancılar biraraya gelirler. Ama bunlar, ayrılmadan önce burada ve şimdi içinde buldukları mekânı paylaşmak zorunda olduklarını bilen yabancılardır. Burada da insanlar hâlâ birbirlerinin yanındadır, ama birlikte değildirler. Bir başka birliktelik biçimi ise, bir işyerindeki, meselâ bir fabrikadaki ölçülü ve tavında birlikteliktir. Bu, diğerlerinden farklı olarak, kasıtlı bir birlikteliktir. İnsanları biraraya getiren amaçlar, bunların birlikte olma amaçlarıyla aynı olmayabilir. Bu tip yerlerde kısa ve keskin karşılaşmalar vardır. Ofis ve işyerleri de kısa birliktelik için ustaca tasarlanmıştır.

Bugün mutsuzluk ve sıkıntı hissedilen evliliklerde evler, işte Bauman’ın dikkat çektiği caddeler, istasyonlar, işyerleri kadar soğuklaşmıştır. Çünkü ilişkiler birbirlerinin sadece fiziksel olarak yanında olma halinde yaşanabilmektedir. Aynı evde yaşayan insanlar evlerine girer girmez kapılarını kapatırlar. Sonra herkes yine kendi odasına girip yine kapılarını kapatır. Aynı odada oturuyor olsalar bile, duyu kapıları birbirine kapalıdır.

İyi bir evliliğin temeli eşler arası anlayış ve sevgiye dayalıdır. Eşler birbirlerine huzur ve mutluluk vermelidir. Nitekim dinimizin temeli olan ayet ve hadislerde bu durum çoğu kez tekrarlanmıştır.

‘Aile’ haline gelememiş evliliklerde, evler kişilerin yan yana ama ayrı ayrı yaşadıkları çok amaçlı bir eğlence merkezi veya otel haline dönüşmüştür. Buralarda sorun ‘yanında olma’ ya da ‘yan yana olma’ halinin varlığı, ancak ‘ile olma’ ya da ‘için olma’ halinin yokluğudur.

‘Yanımda olma’ halinde, iki insan birbirinin iç dünyasında neler olup bittiğinden habersizdir. Birbirine açılmamıştır. Açılma ihtiyacı da duymamaktadır. Hatta, açılmaktan özellikle kaçınmaktadır.

‘İle olma’ şeklindeki birliktelikte, iki insan arasında bir açılım meydana gelir. Bu, evlenebilmeye uzanan süreçte en temel geçiş noktasıdır. İki insanın birbirine içsel dünyasını açmasıyla birlikte iki ayrı dünya arasında çok özel bir köprü kurulur. Artık karşıdaki insan için kayıtsız kalamazsınız. Her iki insan arasında mevcut olan ‘kişiler arası mesafe’ olabildiğince kapanır. Sanki gizli bir el bu iki insanı birbirine bağlar. Birbirine açılma ile iki kişilik bir evren kurulur. İki kişi, sahip oldukları duygu ve düşünceleri yekdiğerine aktarır. İki insan tanışmaya başlar.

‘İçin olma’ halinde ise, artık iki insan arasındaki ilişki biçiminin dinamiği şefkat üzerinden yürümeye başlar. Kişi ötekiyle koşulsuz, karşılıksız olarak ilgilenir. İlgilenme ve özen gösterme, temel bir unsurdur. Kişi, ötekini dert edinir. Onun varlığını önemser. Onun için sorumluluk duyar. ‘İçin olma’ halinin daha üst düzey bir hali, her iki kişinin beraberce Yaratıcı için yaşamasıdır. Bu, evlenebilme halinin en üstün düzeyidir. ‘O’nun için birlikte yaşayabilmek üzere birbirinin varlığını önemseyerek yaşama’ biçimini kazanan iki kişi artık birbiri ‘için’ vardır, ama bu varoluş halleri ‘O’nun için birlikte varolmak’ içindir. İlişkilerinin temel dinamiği birbirine karşı fedakârlık, birbiri için feragat düzeyine ulaşmış iki ayrı dünya, kendi bireyselliğini yitirmeden, içice geçmiştir. İki insan arasındaki mesafe olabildiğince azalmıştır.

Her iki kişi de varoluşlarını borçlu oldukları Mutlak Varlığa karşı kendilerini sorumlu hissederler. Hayatlarını O’na göre tasarımlarlar. O’nun adına onu önemser, şefkat eder ve merhamet gösterir. Ötekinin varlığını boş veremez artık. Yaratıcı ise onları hiç boş vermez. Yaratıcının özel ilgisine, merhametine ve şefkatine mazhar olurlar.

Böylesi bir ilişki inşa ederek evliliği sürdürmek hiç kolay değil. Ama bunu denemek ya da arzu etmek bile hem Yaratıcıyı hoşnut edecek, hem de evlerimizi cennet bahçelerine, çocuklarımızı da onun meyvelerine dönüştürecektir.

İşte bu çalışma, bu niyetin ortaklaştırılması ve bu gayreti eşlerin karşılıklı olarak gösterilebilmesinin ilk adımları olarak planlanmıştır.

Yukarıdaki alıntılarda kısaca özetlenen, içinde yaşadığımız çağda ailelerimizde, evlerimizde yaşadığımız sorunları nasıl en aza indirebiliriz diye düşündük Kardelen olarak. İlk elden bulduğumuz çözüm; bir araya gelip konuşarak, okuyarak, her şeyden önce iletişim kurarak bu sorunun üstesinden gelebiliriz idi. Bunun için Ankara’da aile grupları oluşturduk, bir yılın sonunda bu toplantılara katılan arkadaşlarımızın yorumlarına göre bu program devam edecektir. Bu çalışmanın hayırlara vesile olmasını Allah’tan niyaz ederiz...

III. Aile Toplantılarının Amacı

İki insanın aile kurmak isteği içindeki neden Allah rızası olduğunda yapılan evlilikler ömür boyu sürer. Ancak kaybolacak değerler için yapılan evlilikler, ilgili değerler sonlandığında aile varlığını sürdürmesi olanaksız hale gelir.

Bu temel düşünce ile yapılması öngörülen aile toplantılarının amacını Aile kavramının tüm yönleriyle değerlendirilmesi, bir iletişim ortamının oluşturulması ve bu vesile ile ailelerin belli sürelerle bir araya gelmesi şeklinde açıklayabiliriz. Aynı şekilde Allah rızasını ve fedakârlığı gündelik hayatımıza uygulayarak yaşam kalitemizi yükseltmek, toplantılarımızın amacı kapsamındadır.

a. Hedef

Aile içinde iletişim kurulmasının sağlanması, İnsanlar faaliyetlerle yönlendirilmezse, insanları maalesef televizyon yönlendiriyor.

Bu programın lokomotif görevi görmesini bekliyoruz.

b. Kapsam

50 ailenin 5’erli gruplar halinde haftada bir kez toplanıp yıllık plan çerçevesinde yaptıkları sohbetleri içeriyor. Bu beş aileden biri sorumlu aile, ancak her ailenin toplantıya hazırlanarak gelmesi öngörülmektedir.

c. Sonuçlar-Beklentiler

İnsanların, ailelerin kendi hayatlarıyla ve aile olmakla ilgili beklentilerinin değişmesi ve bunun hayatlarına yansması.

Ailelerde problemlerin temelinde yatan etkenler şöyle özetleyebiliriz:

1. Ekonomik boyut (Gelirler, hayal edilen giderleri karşılamıyor)
2. Doyumsuzluk
3. Manevi değerlerin kaybolması (Sevgi, ülfet, saygı, muhabbet kalkmış)

Bu toplantılardan beklenen sonuç; hem aile içinde hem de aileler arasında iletişim kanallarının kurulması, toplumsal olarak yaşadığımız ortak sorunların farkında olunması, manevi değerlerimizin hatırlanması ve çocuklarımıza aktarılması, her şeyden önemlisi Allah'ın rızası için kurulmuş yuvaların yine bu rıza çerçevesinde sürdürülebilmesi için farkındalığın artırılmasıdır.

SONUÇ

Hiçbir sınırı belli olmayan bir 'kamusal alan', sınırları belli olan özel alanımıza tecavüz etmiş ve bizi kendimiz olmaktan çıkarmıştır. Evimizin dışında olduğunu zannettiğimiz 'kamusal alan', sonunda evimizin içini de kendi sınırlarına dahil etmiş ve bizler bütün 'dışarı'da olup bitenden haberdar ediliyor. Evimizdeki ajan, sadece dışarıda olup biteni bize aktarmıyor. Sadece 'dışarı'ya, 'kamusal alan'a çıktığımızda bize nasıl davranmamız gerektiğini söylemiyor, aynı zamanda, evde de nasıl davranmamız gerektiğini bize dikte ediyor. Öyle ki, televizyonlar bütün davranış kodlarımızı belirliyor. Anne-babamıza, eşimize, çocuklarımıza, kardeşlerimize, komşumuza ve akrabalarımıza nasıl davranmamız gerektiği sanki her gün bize şırınga ediliyor.

Anne-babamızı bir yük olarak niteleyip, onları evimizden dışarı atmıştık. Evimizde 'büyük aile'den sadece 'çekirdek aile' kalmıştı geriye. Bugün onu da dışarı attık. Tüm aile bireyleri soluğu dışarıda alıyor.

Baba, çoğu zamanını işlerine vermiş, arta kalan zamanını ise kamusalın eğlence mekânlarında harcıyor. Erkek, eşine ayıramadığı zamanlarını işine veriyor. Kadın, kendi evinde, kendi mekânında canı sıkılıyor ve dışarıda kendisini çağıran vitrinlere, 'ekonomik özgürlüğe' dışarının cazibesine kendisini kaptırıyor. Küçük çocuklar, kendisinden 'bir müddet kurtulmak' için, kreşlere ve anaokullarına terk ediliyor. Kısaca tüm aile, antenlerini 'dışarı' doğru çevirmiş durumda.

Bebeklik çağındaki çocuklar da dahil olmak üzere, ailenin tüm fertleri, TV'lerdeki dizilerin ve reklamların etkisiyle yoğruluyor. Özellikle evde oturan hanımlar, çocuklarını teskin etmek için TV uyuşturucusunu kullanıyor. Çocuk ağlıyorsa, hemen etkileyici bir reklam bulup seyrettiren anneler bile var.

Televizyon ve internetin hayatlarımızda doldurduğu yeri dolduracak, en azından onun etkisini kısmen azaltacak ajanlara ihtiyaç var. 'Aile sohbetleri' de işte bu ihtiyaçtan doğmuştur.